

SUVREMENI KAJKAVSKI PJESNIČKI BESTIJARIJ

(Božica Pažur: KULTURNOANIMALISTIČKI ASPEKTI
SUVREMENOGA KAJKAVSKOGA PJESNIŠTVA.
*Kajkavsko spravišće, Mala biblioteka "Ignac Kristijanović",
knj. 43, Zagreb 2015.*)

Na zajedničkoj tribini Društva hrvatskih književnika i *Kajkavskoga spraviča*, nedavno je, u DHK-u, predstavljena knjiga kajkavske pjesnikinje, glavne i odgovorne urednice časopisa *Kaj* dr. sc. Božice Pažur *Kulturno-animalistički aspekti suvremenoga kajkavskoga pjesništva*. Riječ je o prvoj znanstvenoj monografiji s područja kulturne zoologije na primjeru suvremene kajkavske književnosti, značajnom "pionirskom" istraživanju u domaćoj kroatistici. Objavljena je u nakladi *Kajkavskoga spraviča*, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti (Mala biblioteka "Ignac Kristijanović", knj. 43, Zagreb 2015.; naslovnica: Frane Paro, akad. slikar-grafičar). Njeni predstavljajući - urednik, ujedno i voditelj Tribine *Kajkavskoga spraviča* prof. dr. sc. Joža Skok i recenzent prof. dr. sc. Zvonko Kovač - istaknuli su autoričinu kajkavsku književnu i znanstvenu kompetenciju u ostvarenju knjige, posebno u interpretacijskim poglavljima semantičko-simbolskih naznaka antologijskog bestijarija, poput, npr., pjesme Ive Kalinskoga *Vuštrili smo pesa* i *Plavi kriči* Valentine Šinjori - kojima je dokazala svoju već provjerenu kritičku i lingvističku spremnost i na najzahtjevnije analitičke zahvate. Prema zaključku vrsne voditeljice Tribine DHK književnice Lade Žigo Španić, Pažurova je svojom knjigom afirmirala dva izuzetna prava: na zaštitu životinja (u književnosti) i zaštitu tzv. malih europskih, a materinskih, jezika. Maestralno, probrane je stihove iz antologijskog recentnog bestijarija kazivao glumac Dubravko Sidor.

Humaniziramo se animalističnim

Na predlošku kajkavskoga pjesništva od 50-ih godina 20. stoljeća nadalje u knjizi se

Monografija B. Pažur – autor naslovnice:
Frane Paro

razmatraju raznoliki aspekti životinjstva kao književne činjenice. Istodobno, reinterpretacijom suvremenoga (postmodernog) kajkavskoga pjesništva sa stajališta kulturne/književne animalistike kao suvremene discipline (teorije, metode, pokreta) dodatno se propituje estetska relevantnost toga pjesništva u sveukupnom korpusu suvremene hrvatske književnosti: koliko afirmacijom i ravnopravnošću kajkavskog jezičnoumjetničkog znaka kao uvjetom cjelovitosti hrvatske književnosti i kulture toliko i sukladnošću poetika u "doba razlika" (Milanjin termin).

Reprezentativnim predloškom (pr)ovjere statusa životinjstva u kulturi i književnosti na primjeru hrvatskoga kajkavskoga pjesništva izdvađa se Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva Jože Skoka *Ogenj reči* (1986.), i to zbog njenog zahvaćanja sveukupnog korpusa (usmenog i pisanog) i dijakronije toga pjesništva. Njen posljednji, peti antologijski ciklus - *Drievo na samem* (Kajkavski pjesnici iza 1950. godine) - smatra se *središnjim* i višestruko uzornim predloškom analize, na koji se u knjizi Pažurova višeput poziva.

Promatrano razdoblje druge polovice 20. stoljeća jest ono "reinstitucionalizacije hrvatske kulture" (V. Brešić: 2009), ujedno i reafirmacije /revitalizacije hrvatskokajkavske književnosti, "pokreta" suvremenoga kajkavskoga pjesništva, osnutka časopisa *Kaj*, kao i pokretanja niza manifestacija (recitala i smotri) na širem kajkavskom govornom području. Istodobno, razdoblje je to "animalističkog aktivizma" (N. Visković: 1998), te - s krizom ideologije materijalnog napretka - *premještanja znanstvenog, duhovnog zanimanja s naglašene antropocentričnosti na raznolike vidove životinjstva* (povratkom prirodi i "ne-ljudskim bićima"). Od 70-ih godina 20. stoljeća, globalni je to, zapadnocivilizacijski, kulturni, *znanstveni i književni okvir postmoderne*, s istodobnim korelacijskim odjecima u matičnom hrvatskom pjesništvu štokavsko-standardizacijske jezične podloge, kao i onom hrvatskoga kajkavskoga jezika.

Kao što ni suvremeno kajkavsko pjesništvo nije "jezično-socijalna razglednica", puka zabilježba govornoga stanja kajkavskoga jezika, tek "dijalektalna književnost", tako ni kajkavski pjesnički bestijarij nije socijalno-biološka zabilježba faune određene govorne (kajkavske) podloge. U vezi s funkcijom književnih aspekata životinjstva višeput je naglašeno kako je pretežito riječ o *simbolu*, a *manje o motivu*. Kajkavski pjesnički bestijarij u mnogolikim je funkcijama ideje i filozofije *smrti*. Najzastupljeniji su u tom pjesništvu animalistični simbolski protagonisti *konji* ('kojni', 'kobile', 'cuzeki', 'konjeki'...), *ptice* ('tići'), *psi* ('pesi', 'cuciki', 'kujse') ... Usto, valja naglasiti, najčešće ži-

votinske sastavnice (zoonimi) koje čine suvremeni kajkavski *poetski bestijarij* jesu i *najčešći književni arhetipi (simboli) uopće* - bez obzira na književnu vrstu, razdoblje i poetiku, ili nacionalnu književnu pripadnost.

Ukratko o rezultatima analize u knjizi: na temelju antologijskih i panoramskih predložaka suvremenoga kajkavskoga pjesništva (iz 900-ak kajkavskih pjesama predmetnoga razdoblja od 1950-ih nadalje), autorica je (postupcima interpretacije i analize prijenosa značenja) ponudila sustav kulturnoanimalističkih aspekata toga pjesništva u 10 osnovnih grupa (od leksemske zabilježbe životinjstva i iskaza socijalnoga konteksta i egzistencije, reminiscencije djetinjstva i zavičajnosti, dvostruko empatijskih relacija, s ekofeminističkim implikacijama i suživljavanjem, životinskog martirija, sve do ideje /filozofije smrti, fatuma zla, ideje onostranosti i 'nutarnjeg oka', subverzivnosti, poništavanja subjekta i dokidanja tragova teksta, šutnje i nemuštosti). Selekcionirana je kajkavska animalistična panorama sa 78 postmodernih kajkavskih pjesama 37-ero autora - iz koje pak je strogom metodologijom, u konačnici, izdvojena mala kajkavska animalistična antologija: "Kajkavska književna poetska životinja" - kao prinos korpusu matičnoga suvremenoga hrvatskoga pjesništva. Čine je 33 pjesme 19-ero najznačajnijih kajkavskih animalista (*Stjepan Bence, Zdravko Čadež, Stjepan Jakševac, Božena Loborec, Vladimir Velčić, Josip Ozimec, Ivan Horvat Hlebinski, Zlatko Crnec, Drago Ulama, Ivica Jembrih Cobovički, Pajo Kanižaj, Ivo Kalinski, Stanislav Petrović, Franjo Švob, Ernest Fišer, Verica Jačmenica, Zvonko Kovač, Božica Jelušić i Valentina Šinjori*). Među brojnim kvantifikacijskim pokazateljima u knjizi i obiljem kontekstnih primjera, popisan je kajkavski bestijarijski registar A - Ž (od *ata* i *austrige* do *žune* i *žiškov*) s više od 100 kajkavskih zoonima, te usporednim tablicama čestotnosti s nekim drugim razdobljima i djelima.

Prema autoričinu priznanju, diskretni lajt-motiv knjige bila je ideja: humaniziramo se animalističnim. Izlazak životinja (*živine, živinice, nemadi...*) iz zoologije, *z dvorišća, zo zve-*

rinjaka u tekst i analiza prijenosa njihova značenja u antologijski kajkavski tekst kao rezultat, nije iznuđena kategorija vođena metodičkim i pomodnim *trucom* već proizlazi iz same razine toga (animalističnoga) teksta – izrazite filozofičnosti i jezično-estetske igrivosti.

Živi kajkavski jezik - ekokulturni koncept identiteta nacionalne književnosti i kulture

Kao što proizlazi iz osnovne teze B. Pažur - i animalističnim pjesničkim korpusom, u području umjetnosti riječi, u estetskoj, dakle, biti kajkavština potvrđuje ravnopravnost svoga jezika kao uvjet cjelovitosti hrvatske kulture, ozrcaljujući *estetski tijek matičnoga korpusa hrvatske književnosti*, s jedne strane – ali i *duhovno stanje postmodernizma te kulturnog (književnog) animalizma* uopće.

Stoga je argumentacijski preplet (trolep) sukladnosti jezika/ poetika/ ideje, zalaganja kulturnog animalizma za poštovanjem svekolikog života - i živoga kajkavskoga jezika umjetničke vrijednosti - namjerno “provučen” cijelom knjigom kao ekokulturni koncept identiteta nacionalne književnosti i kulture. U takvom pristupu poglavlje o presjeku nepredrasudne, a višedesetljejne jezične terminologije spram umjetničke kajkavštine (nedovoljno uočene u nekritičnih suvremenika, vjerojatno i iz neznanja) autorici je bilo jednako značajno kao i ono o sustavu i interpretaciji književnoanimalističnih aspekata. U tekstu žrtvovana životinja kao protega savjesti čovječanstva nuka nas da budemo bolji ljudi, a povratkom jezičnim temeljima (osnovnim postavkama jezičnoga znaka bilo kojega jezika: kao komunikacije, čak i estetičnosti kao ne-komunikativ-

nosti), ali i životinjske nijemosti - možda postanemo još bolji pjesnici – poruka je Pažurove u argumentaciji svoga djela.

Posvećujući knjigu roditeljima u spomen (zbog neizbrisivog kajkavskog, brezničkohumskog kôda i fonda, jezične kompetencije koje su joj dali), s osobitim poštovanjem autorica zahvaljuje znanstvenom duhu i lucidnosti akademika *Miroslava Šicela* – pod čijim je mentorstvom (vjerojatno posljednjim u njegovu životu i književnoznanstvenom djelovanju) knjiga započeta još kao disertacija. Na daljnjem mentorskom vođenju i strukovnim poticajima zahvaljuje prof. dr. sc. *Zvonku Kovaču*, prof. dr. sc. *Cvjetku Milanji*, prof. dr. sc. *Vinku Brešiću*, a osobito “suvremenom kajkavskom enciklopedistu” prof. dr. sc. *Joži Skoku*, na najpouzdanijim i trajnim antologijskim i književnoznanstvenim izvorima. Tisak knjige omogućilo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Ukratko, modelima svoga moderniteta, *poetska kajkaviana - kao i svi njeni kulturni aspekti životinjstva* - nije izdvojeni (marginalni) fenomen, nego je sastavnicom globalnog zapadnocivilizacijskog pokreta postmoderne i duhovnog zanimanja za raznolike vidove životinjskoga i povratka prirodi. Reafirmacijom i reinterpretacijom korpusa postmodernog kajkavskog pjesništva - knjiga Božice Pažur predstavlja temelj daljnjem proučavanju kajkavskoga pjesništva sa stajališta književne (kulturne) animalistike, kao i ovjeru njegove antologičnosti i relevantnosti unutar sveukupne hrvatske književnosti.

(U neznačajnoj redakтури, objavljeno i u Hrvatskom slovu, br. 1096, 22. 04.2016., str. 10-11)

Uredništvo